

València, 1953: Estellés

Enguanys, quan commemorem extensament els vint anys de la desaparició de l'entranyable Vicent, poeta irreplicable, potser hauríem de dedicar també un record, no circumstancial, a l'aparició del primer llibre que revelà la seua qualitat nova i altíssima. Aquell any del Senyor de mil nou-cents cinquanta-tres, ara fa seixanta anys, a la ciutat de València un poeta encara jove però ja no molt jove va acabar un llibre de versos, fet que ni tan sols en aquell temps més aviat lúgubre resultava insòlit en aquest país. Fins i tot si es tractava de versos en llengua catalana, perquè Xavier Casp i altres esforçats cultivadors de la rima escrivien i publicaven sense excessives complicacions, mentals, lingüístiques o editorials. Però de la substància i sentit d'aquell llibre del jove poeta —*Ciutat a cau d'orella* es deia el volum, i Vicent Andrés Estellés l'autor, natural de Burjassot—, jo no en vaig tenir cap consciència en aquell moment, cosa natural perquè tenia 13 anys i en matèria de poemes no havia anat molt més enllà de “*con diez cañones por banda, /viento en popa a toda vela*”, però sembla que la mateixa ciutat del llibre tampoc se'n va assabentar massa bé, vull dir els seus escassos representants en el gremi de la ploma (la major part franquistes de pedra picada o de vida resignada), ni tan sols els molt escassos lletraferits més o menys nacionals, nacionals nostres, és clar, no dels altres. Vint anys més tard, Joan Fuster escrivia que aquell primer llibre de l'Estellés, en comparació de l'itinerari estètic dels poetes valencians del segle XX, “ja era una ben altra cosa”. Que “allò era nou”, que “no hi havia precedents” i que, per exemple, “la dicció, en *Ciutat a cau d'orella*, tenia una fluència i una saviesa excepcionals, en comparació amb els predecessors domèstics”, etcètera. També s'ha de dir, perquè ell no ho diu, que aquell mateix any 1953 Joan Fuster publicava *Terra en la boca*, que no és cap broma en matèria de literatura en vers, i que segurament és el primer llibre que el projectava fora de l'àmbit local (*Terra en la boca* es va editar a Barcelona, mentre que els anteriors es publicaren a Alacant i a València). Podríem afegir encara que el mateix 1953 Enric Valor publicava les *Narracions de la*

Joan Francesc Mira

Foia de Castalla, i així quedaria completa la ressenya dels tres autors que més han influït, significat i representat al País Valencià i des del País Valencià en la literatura catalana del segle XX. Però el 1953 encara entraven cada matí a la ciutat

de València els carros dels fematers de l'Horta —a endur-se els poals de fem i deixalles que la gent deixava a la porta—, tocaven un cornetí de llautó, i els llibres de l'Estellés, de Fuster o de Valor no devien circular molt més enllà del petit cercle d'iniciats que formaven llavors el “públic” literari, un públic més aviat privat, ple de manies i de conflictes sectaris.

Possiblement, també, perquè aquell any tots érem encara extensament ignorants. No ignorants de la doctrina de la Falange i dels principis immutables del *Movimiento Nacional*, no ignorants —els pocs que fèiem el batxillerat en un col·legi de frares— dels versos de Zorrilla, Espronceda i el *Mio Cid*, però ignorants. Molt ignorants, i pobres, i alimentats de menuts amb pa de racionament que sovint estava barrejat amb serradura, i a casa i al col·legi, algun dia, ens donaven un moniato cuit de berenar. Pobres, malcontents, a penes recuperats de la *Santa Misión* del 1948, quan jo era escolanet a la parròquia, i a casa —a casa eren de dretes de tota la vida, però no gens fanàtics— s'allotjava un “missioner” basc amb boina que vingué a predicar-nos el perdó dels pecats d'aquest poble nostre que havia estat passablement roig, republicà i una miqueta anarquista. Com l'oficial de la fusteria del costat de casa meua, un veterà de cara arrugada, vell sindicalista, que li queien les llàgrimes dels ulls quan hagué d'anar, per força i no de grat, als sermons de l'església i a la gran missa del dia del perdó general. Pobres, la major part humiliats, ignorants. “*Una peluda tribu de la Bíblia/ que es torcaven la boca amb tot el braç*”, escriuria pocs anys més tard el mateix Estellés, i coses com aquestes i de més grosses. Les coses que els qui no eren ni humiliats ni ignorants (o sí que eren ignorants, però sabien el que havien de saber) no han volgut llegir mai o no li han perdonat mai. Ara tornen a manar, els qui no han llegit mai Estellés ni Fuster ni Valor, o els qui no els perdonen encara per les coses que han escrit. O més exactament, manen els uns i els altres.

“Però el 1953 encara entraven cada matí a la ciutat de València els carros dels fematers de l'Horta —a endur-se els poals de fem i deixalles que la gent deixava a la porta—, tocaven un cornetí de llautó, i els llibres de l'Estellés, de Fuster o de Valor no devien circular molt més enllà del petit cercle d'iniciats que formaven llavors el ‘públic’ literari, un públic més aviat privat, ple de manies i de conflictes sectaris”